

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

(6) לקמן ק"י. נגזל מרחק לה: (גמ' ע"י חוסי' לעיל סד' ד"ה מהו, ב) [קדושין סה: נגזל מרחק סה: עבודה זרה ע"פ: (2) פסחים לא, (7) ב"ק י"א, (3) ביב קדמ' ע"י (1) כתובות סו, ע"י ש בתוס' ד"ה וגמליה, (1) שביעית פ"י מ"ב, (2) לקמן גט: (2) ערוך כה, (1) דברים ו' י"ח, (3) ע"י לקמן פא: תורה וזהו, (3) כרע"ל סו, (2) פסחים ע"ד ע"ב.

הנהגות הב"ה

(6) רש"י ד"ה למאן דלפקר וכו' אפקר היכי שמי:

הנהגות הגר"א

[א] גמ' אמר איורי ב"י, י"ב המצ"ס השמטו וכן היר"ף: [ב] אמר א"א מסתלקנא בשעת ב"י, י"ב ומצ"ס ורשב"א מפרשים אפילו אמר מתן מעות, י"ב ומ"מ, וכתב שמצ"ס מפרס פסחים: [ג] תורה ד"ה דהצבתא, ונראה ב"י, י"ב ונשעת מתן מעות כמ"ש רש"י רא"ש ועוד אצל הגמ"ס אינו מתקן ככל זה ומשמע דלפי גשעת הלואה וע"י נ"י:

גליון הש"ס

גמ' כי משכנתא דבורא, ע"י פסחים דף ק"ב ע"ב מזהו וגוף גדול: **תוס' ד"ה רבינא וכו' ואור"ח דרבינא א"א ד"ה רבינא, ע"י גמ' רבא ר"ש מ"ק:**

הנהגות ציונים

[א] צ"ל אמר (ביש) וכי בכל הכ"י ובכל האשונים (דק"ס): [ב] דל"ה ליתא ברש"י על הר"ף וכתב: [ג] נדב"ל וביחודי ב"ב (באה"ס): [ד] כאן צ"ל הפסק הנקודה דק"ס ע"פ כתי' הגמ': [ה] נדב"ל דבבא (באה"ס):

בגדולים. ואע"ג דלכל שיעור וזו לא מסלקין ליה דקסבר מתחילת אכילתו אצק רביה הוא ואין כח דיינין להוילוי: **באתרא דמסלקי לא ניכר פירא א"א בנבייתא.** שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה **דנראה כמוכרו לו ויורד בספק** דאפילו תלקה ולא יהו זה פירות ינכה לו אותה קצבה הלכך כי שקיל מיניה טפי לאו רביה הוא ודוקא באתרא דמסלקי אצל באתרא דלא מסלקי כל ימי הזמן הוי כמכירה אצלו וצ"ל נבייתא נמי אכול: **ויוריא** מדרבנן. שצריך לשר דרכי ולהתקדש אף צמורת לו פן ילמדו ממנו לזלזל בציקורין אפילו בנבייתא נמי לא יוכל: **קיצותא.** לקמן מפרש: **באן דאבר בקמייתא.** לישנא קמח דלמור צאוכל צלל נבייתא פליגי סבר צבתייתא כולי עלמא שרי: **באן דאבר בבתייתא.** לישנא בתרא דלמריין אפילו כי אכל חמש שנים קמח צבתייתא פליגי דמד מינייהו אסר (6) היכא שרי: **במש"ס שניא ב"י.** דלא מיחזי כהלואה אלא לוקח הימנו פירות השנים האלו צמעות הללו: **אין בעל חוב גובה הימנה.** אם מת המלוה ונפלה לפני בניו אין צול חוב של אציהם גובה הימנה דאין להם² לאציהם צגופה של קרקע כלום ומטלטלי צעלמא יניהו ומטלטלי דימתי לא משמעדי לצעל חוב² דצלמא צעדו קיים גבי אפילו מוגלמא דעל כפיה² שרי לו הלוה מעומיו ונשתעבד והתורה אכרנה יצא שליח צ"ד ויכנס לצימו ויטול משכנו דכתיב (דברים מד) והאיש אשר אתה נושה בו וגו' ולמריין לקמן (דף ק"ג) זה שליח צ"ד אצל היכא דמית צדדי יתמי מתי עבדיתה דמעבד הרי לא לוי ממנו ואי ירמי קרקעות משמעדי נכסי ממתי ומיחייב² מדת ערב דנכסיהו דבר איניש אצון ערצון ביה² דכי אופיה עלייהו סמך אצל מטלטלי אפילו דין ערב ליכא דלאו עלייהו סמך מלוה² הואיל וצידו להנניען ולאצדן: ואין הבבור נושא² פי שנים. למאן דלמור צצצא בתרא (דף ק"ד) דאין הבבור נוטל פי שנים צמלוה הא גמי הואיל ואתרא דמסלקין מלוה צעלמא הוא דאין הושהו לפניו אלא לשעבוד פירות והוא ליה ראי ואין הבבור נוטל צראוי לצא לפניהו אלא רחמי מיתה להלוק צמעותק צד אציו דכתיב (דברים כה) צכל אשר ימצא לו: ושביעית משמטתה. כשאר מלוה צצטר שנסכי ליה משועבדין להן ושביעית משמטתן דאין זה מלוה על המשכון

הנהגות הגר"א

שאין שביעית משמטתו² דהתם צמעותן של מטלטלין קיימין וטעמא משום דצעל חוב קונה משכון צצדו דילפיין (לקמן דף פ"ב) מולך תהיה דקק וזהו ליה כגצוי: **בעל חוב גובה ממנו.** דמכר הוא אצלו והיינו טעמא דלכולהו: **אפי' מתמרי דאבדו.** כשגדליין ממרים שוטחין מחללות תחת הדקלין וגופלים התמרים עליהם ואם צא וזילס לו מעומיו מסלקו אף מן התמרים התלושין שעל המחלות: ואי אגבדיהו בבר בסיסין. שנתן צתוך סלים כשנטלן מן המחלות: קנה. אותם צהגבה קודם שקיבל מעומיו והרי הן שלו: **ולמ"ד.** צצצא בתרא (דף פ"ה): **ב"י** ש"ל א"ק קנה לו.

הנהגות ציונים

[א] צ"ל אמר (ביש) וכי בכל הכ"י ובכל האשונים (דק"ס): [ב] דל"ה ליתא ברש"י על הר"ף וכתב: [ג] נדב"ל וביחודי ב"ב (באה"ס): [ד] כאן צ"ל הפסק הנקודה דק"ס ע"פ כתי' הגמ': [ה] נדב"ל דבבא (באה"ס):

במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. מינה מה צין זה לנבייתא דע"כ יכול לסקוק דאם לא היה יכול לסקוקו אס כן צלל נבייתא נמי שרי דמשמע לעיל דקמאר באתרא דמסלקי לא יוכל אלא צבתייתא משמע אצל באתרא דלא מסלקי אכלי אפילו צלל נבייתא וזה דוחק לומר דצבתייתא אין דרך לנכות אלא דבר מועט אצל צמשכנתא דקורא רגילים היו לשום כדי שזי דמשמע דמשום דכתיבי הכי שרי וי"ל דמאחר שמפרס כן לא מיחזי כהלואה אלא כלוקח ממנו פירות של השנים הללו צבאות דמיס אצל כשארנו כותב לו כך אלא מנכה כל שנה ושנה צפני עצמה נראה כאלו מוזיל גביה פירות אותה שנה צצכר מותר המלוה דמתן (לעיל ד' סד): לא יצטרך הימנו צצפחות ואפילו אם נאמר שלל יוכל לייקר לו פירות של שנה אחרת דמסתמא אין צאין לעשות תנאי חדש צכל שנה מ"מ הואיל ולא קצו צכוס כל השנים לפרס צצטר משמעל שניה אילין מייפוק מיחזי כהלואה:

ליקוטי רש"י

ויוריא מדרבנן. תלמוד חכס ושבת ק"ט. צמור מתק צמו צבי דלריין צמחטת פ"ה (1) תלמוד חכס וכן לא קרי גובה אלא הוה מצינן קרי ליה [ותיע"ד]. **משכנתא דבורא.** ותקמח דרען הוה הך משכנתא משום דהמלוה לתירו על שדכו אכור לחול פירות משום רביה אצל נבייתא מותר וכו' שמלוה עשרה מנה על שדכו ולפוק עשר שנים מותר הקרקע לעולם צתם ומלא קנה פירות של כל שנה מנה ואין צאין דרביה ואע"פ שזין הפירות פלים שזרי הוה קרי ליה קריב וקריב הפסד שמתקל פירות של כל שנה מנה ואפי' צצנה שדכן שלל היו פירות השנה דינר [רש"י ב"ב לה:]. **בבב"ב.** כלי שנתנו צו ממריס [שבת ק"י]. **ב"י** ש"ל א"ק ברשות מוכר. מנו פסק ומתן לחוק מדה של לוקח או מדד מדה שלו וצפן נגדו של לוקח והיה של מוכר הוא. קנה א"ק. כאלו נתן לחוק כשיתו לו לוקח [רש"י ב"ב פ"ה].

האי משכנתא באתרא דמסלקי

אין ב"ה גובה הימנה. דהוי כמטלטלי דימתי דלא משמעדי לצעל חוב² ולא דמי ליחומים צגצו קרקע צבוצת אציהן דצ"ח מורר וגובה אותה מהן אע"ג דשומא הדרא לעולם דלא הדרא² אלא משום דועית הישר הטוב² ומרשא הוה דק אצין לוה כדלמריין צצ"ק [לעיל ד' סו]. ולהכי מני אוכלין הפירות צלל נבייתא:

ושביעית משמטתה

לאינה משמטתה² דשאני מטלטלין דתפיס להו וקנה להו שלא צצעת הלוואתו כר' יצחק [לקמן ד' פ"ב]. ולהכי גם צצעת הלוואה חצוב של אחין צידך אצל קרקע לא:

והלכתא צריך צמקנא מיניה

והלכתא צריך צמקנא מיניה. אין לפרס משום דמלוה קאמר מסתלקנא והוי פטומי **מילי דלוה אציעי לאתנוי²** דל"כ אמאי צריך למיקנה לימא דלוה יתנה² ונראה דאיידי דלמור שזיה הימנו סתם דלפי' אס יתנה הלוה צריך קנין שלא יחזור צו דאי צמחילת הלוואה אע"ג דהוי אתרא דלא מסלקין כיון שזה עמד וזו לא יוכל לקנות אלא אם שזיה מקנה לו: **רבינא** א"א בנבייתא. מינה דלעיל אמריין דלורצא מרצין אפי' בנבייתא לא יוכל ועוד דלעיל אפליגי צקיצותא רב אחא ורבינא ואפי' מתן דשרי מודה צבתייתא דאסור לכל הפחות דלורצא מרצין

ואומר ר"ח דרבינא לא היה רוצה ליטול השם ולעשות עצמו נורצא מרצין ועוד מנא מוגה צצפרו של רבינו חס רפרס צמקוס רבינא צצלונתא דקיצותא וי"מ דכל נבייתא דרבינא היינו קיצותא דל"כ דלמור לעיל חמש שנים אציהן צבתייתא מתאן ואילך שיימין לכולהו פירות דהא² פליגי רב אחא ורבינא וקיימא לן² דרבינא לקולא ונראה שגם ר"ח סובר כן צצפסק דקיי"ל כרצ אשי דלא אכיל צבתייתא ולא שרי דלורצא מרצין אלא כמשכנתא דקורא אס כן ר"ל דנבייתא דהכא הוה קיצותא מדלא שרי אלא כמשכנתא דקורא: ויסקן

ואפי' הוה צצרות של מוכר: אפי' ד"א אגבדיהו. לפי שקניו לו מחלומיו שהן כליו: **ואמר ר"א מסתלקנא.** ¹² צצעת מתן מעות התנה על מנת שלא צולקנין עד כך וכך שנים כו' ועל מנת כן נתן מעומיה וקרקע נקנה צצכף צין דרך מקח צין דרך שכירות² צין צכל הדרכים כפי התנאי: צריך צמקנא מיניה. דאי לא קני מיניה דיצרא צעלמא הוה יוכל לומר לא אשנה מן המנהג: **א"א** איז"ל ואיידי וזו. וזשלבן קן ועמתי אל תאכל פירות עוד: **א"א**. הואיל והמעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות מוכנס לו וכל צבאתרא דמסלקי קאי: שדה אחוזה. שאמרה מורה [יב"ק ס] לפדומה מן ההקדש לפי השנים שעד היצול סלע ופוגדין לשנה² כפי השצין חמשים שקל צצית זרע מומר שגורים לרציעים ומשע שנות היצול: ואפי' דאבי' פירי. הקדש טובא² שזין פירות של כל השנה הרצה: פריק

פב א מ"י פ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה ט ופ"ו מהלכות שותפין הלכה ז ופ"ח הלכה ט סמג לאון קטו טור שו"ע י"ד ס' קטו ספק ג:
פג ב מ"י פ"ח מהלכות מלוה הלכה ד:
פד ג מ"י פ"ח מהלכות שותפין הלכה ד סמג עשין פב טו"ע י"ד ס' קטו ספק טל:
פה ד מ"י פ"ח הלכה ג דלא כרשב"ג ע"ש ז"מ:
פו ה מ"י פ"ח מהלכה ג געין פ"ח מהלכות שותפין וכו' ס' קטו טור שו"ע י"ד ס' קטו ספק ט ד ע"ש ס' ה:

ליקוטי רש"י

כפועל במל ש"י אותה מלאכה. כמה אדם רוצה ליעול ולפחות משכרו ליעול ממלאכה זו וכמה שהא עוסק בה ולעסק ממלאכה קלה כמו הכל ש"י כוזה המלאכה וידינו שכל המלאכה שטורחה קל וטובה רב או חילוף ועליו לא. דעל הימנה דלס היה נוקד מרגילות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה אם ואמר לו טול כך וכן ותשלם היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהיה נוחה וכן בה טורח וזו מלאכה קשה היא כמו נגר אם ואמר לו אשה נטעל עבדו שלש שנים וטול זה המעלה היום מלאכה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו נוח לו להעבול ולעולו זה. [בבבב] כ"ט. ג"ש. הרב"ש [ע"י פסחים עה]. ביצ"ב מזורזות. שאין על זכר וזין אפרוח קטע כן לעול [חולין סד]. וזין ש"י עבד עם אמו. ואין כרין ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאס [לקמן טו]. ובידו. מנו של תמור קרוי סת' [ושב"ס כ"ב עה]. ג"ל"ב אפקודי מפקד. למי שטרע טו. [ע"י כד].

איכא ביצ"ב מזורזות. דשרו זכאילא כדאמרין זאלו טריפות (חולין דף סד:) צ"ל מזורזות נפש היפה תחללס וליכא למימר לא מלא צ"ל מזורזות יך לצינו ריקן^ב דצי"ס מזורזות שכימי טובא הלך אפילו כי לא מלא שרי: **מקום** שרגי'ן דהעלות

שכר בתף למועות לבהמה מעלין בו רשב"ג אומר בו. כך כחזקתו כחזקתא (פ"ה ע"ש) וכן גרס צוקנטרס אצל ברוב ספרים גרסינן נתר לבהמה מעלין ולהעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ומלין למימר דרשב"ג לא פליג אלא ארישא כדאמר במילתיה לאין ונתן לו שכר כחף למעות אצל אסיפא למקום שנהגו להעלות ולדות בשכר לא פליג אי נמי כל שכן דפליג אסיפא דהא אמאי אינטיך ת"ק למיתני סיפא כיון דתנא רישא אלא אינטיך לאשמועינן שלא תאמר מנהג אמור כ"כ שמעלין ולדות בשכר יכול לשנות אס כן לרשב"ג דיכול לשנות ברש"א כ"כ אסיפא^א ור"ח גרס מקום שנהגו להעלות שכר כחף למעות מעלין לבהמה מעלין ולהעלות ולדות בו^ב פ"ה אס היו פירות כגב מונחין בנחר המקבל מעלה לו פירות כשער שצוק ומעלה עליהם שכר כחף שהיו כריכין להביא פירות מצימו של הנותן לצימו של מקבל כדתינא היו פירות מופקדין אלא מעלה לו צמעות: **ורשב"ג** לא בעי שכר עמלו ומזונו. פשיטא דשכר מזונו צ"ל למיתב דיאין יהו גללים שכר עמלו אלא מעמלו גרידא פריך דלפילו עם אמו הרבה פעמים לרין שכר כחף: **הא** איכא ג"צ"ב. ובפרק אלו מציאות (לעיל דף סו.) גצי שה דלבידה פריך ואימא לאתמי גללים ומשני דסתם גללים מפקד להו התם לכ"ע ממיל להו שציל השנת קרן אצל הכא דלרין ליתן שכר רוצה הוא להיות פטור ע"י גללים:

אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר. כך גרס צוקנטרס וגליסקא זו קאי רישא אנותן וסיפא ארז עיליש המקבל ואי גרסינן^א פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד מילתא באגר אז קאי הכל אנותן ואי גרסינן^ב פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארז עיליש^א וקשה וכו שוטה הנותן לעשות כזה למקבל ולחלות בדעתו כדשריאה הפסד יאמר אי רוצה פלגא באגר ועליך תרי תילתי בהפסד ואס יראה ריוח יאמר אי רוצה פלגא בהפסד ושני שלישי ריוח והרי כאילו התנה שמקבל הנותן עליו תילתא באגר ושני תילתא בהפסד ויש לומר דשמוא זמן אחד קציע להס שמוך אותו זמן יצרר רב עיליש אחיה מהס שירצה אי נמי רצא היה תמיה על לרון השטר דאי פלגא באגר הוה לו כחזקתו תרי תילתי בהפסד כו' ור"ח גרס נפק עליהו שטרע דכחזקתו פלגא באגר ובהפסד ולא גרס ופלגא בהפסד וכן^ב רבינו משולם והשתא מדקדק דעל כרחק האי פלגא דכחזקתו בשטר לא קאי אלא באבאג ולא אהפסד דהא כיון דפלגא באגר צעינן תרי תילתי בהפסד דאי פלגא קאי נמי אהפסד אס כן הוה צעינן תרי תילתי באגר אלא ודאי האי שטרע הכי קאמר פלגא באגר תרי תילתי בהפסד: אלא

אמר אביי כפועל במל של אותה מלאכה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליעול ממלאכה כצדה כוז ולעשות מלאכה קלה^ב: ר' יהודה. מיקל טפי מדר' מאיר^א דר' מאיר צעי שיפסוק לשוס^ב שכר ומיהו בכל מה שאות לקבל עליו בשכרו

אמר אביי כפועל במל של אותה מלאכה דבמל מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסגי ליה כפועל במל משום דלא נפיש מרחיה אבל מעות ליקח בהן פירות (ה) דנפיש מרחיה אימא לא סגי ליה כפועל במל ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה אמינא התם הוא דבעי כפועל במל משום דנפיש מרחיה אבל חנוני דלא נפיש מרחיה אימא סגי ליה במשהו בעלמא דאפילו לא מבל עמו אלא בציור ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו צריכא: (כמה עזי ותרגולין מעלין סימן) תנו רבנן כמה הוא שכרו בין מרובה ובין מועט דברו ר' מאיר רבי יהודה אומר אפילו לא מבל עמו אלא בציור ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו ר' שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם תנו רבנן אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה ר' יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שחולבות ואת הרחלים מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות ואת התרגולות מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומזונו בגיזה וחלב כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותרי תנא קמא סבר לה כו' שמעון בן יוחאי דאמר נותן לו שכרו משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה כאבדה דאמר אפילו לא מבל עמו אלא בציור ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו תנו רבנן משרבת אשה לחברתה בשני אפרוחין ואת אשה שאמרה לחברתה בשני אפרוחין רבי יהודה מתיר רבי שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא ביצ"ב מזורזות תנו רבנן מקום שנהגו להעלות שכר בתף למועות לבהמה מעלין וזין משנין אומר (ה) שמין עגל עם אמו וסיה עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר בתף למועות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא גללים ואידך ג"ללים אפקודי מפקודי להו: אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי שמעון בן גמליאל בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש דגברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי ומה נפשך אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד א

רצית לצלל הצית דאי קציל פלגא דפקדון משום פלגא דמלוה אלא ודאי שטרע הכי מפרשי^א לנישניה שקיצל עליו איזו מהס שירצה: אי פלגא. יקבל הנותן באגרא יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כיון תרי תילתי להשתא ליכא רצית להשתא ליכא אלא מילתא מלוה דלא קיצל עליה רב עיליש אלא מילתא באחריותו וקסקיל פלגא באגרא והוה מאי דשקיל באגרא טפי ממילתא שכר עמלו לטרות שהוא עוסק בשני שלישי פקדון: א

אם היה רצו צ"ן מעט הא קציל עליה ורבי יהודה לא צעי שיפסוק לשוס^ב שכר אלא יעובל עמו צ"ר כאלה מן השוק: גרוגרת. תאנה יבשה: מש"ב. כפועל בעל: ולא כו' דבר שאינו עושה ואוכל. אכל עושה ואוכל כגון פירות המורטות ותמור הטוענת משאוי פעולתן הוא שכר עמל ומזון: ושוטפות. כשעוברין נחר המים שוטפין מן הגיזה והוא נוטלה: ומורטות. כשעוברות צ"ן הקוצים: ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק בשכר עמלו ומזונו. בתמיה וכי גיזה של רחלים ותכל העזים אינו מספיק לשכר עמל ומזון: בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי. אס נאות צעל הבהמה שלא לתלוץ בהן: בנסיובי. מי פקולת החלב שקורין משג"א: ותותרי. שטיפת ומריטות הרחלים מותרי מרגום של נוטרין דנתיר ע"י שטיפה ומריטה: משרבת אשה לחברתה תרגולות בשני אפרוחין. לשנה: אשה שאמרה כו'. אשה שיש לה מרגולת מותרת לומר לצעלל הציצים צלשון שכירות מני לי ציצים ואוסיב מרגולת עליהם ואטרע

צאפרוחים ואטול שני אפרוחים בשכרי אצל צלשון חלוקה פליגי זה וקאסר רבי שמעון דכל לשון חלוקה עסקא היא וקרוונה להפסד כשכר וכו'ן דאחריות חצי ציצים עליה אשתכח פלגא מלוה אצל צלשון שכירות אין אחריות הציצים על צעלת התרגולות: איכא ביצ"ב מזורזות. שאין קולעות אפרוח ונטולתן בשכרה והן מותרות זכאילא דלמרנין בשמיטת חולין (חולין דף סד:) צ"ל מזורזות נפש היפה תחללס ור' יהודה לטעמיה דלמר אפילו טבל עמו צ"ר זהו שכרו לו שמעון לטעמיה דלמר נטול שכרו משלם: ה"ג מקום שנהגו להעלות שכר בתף למועות לבהמה מעלין. מקום שנהגו שהסס עגלים וסייחים קטינים למחלה לצימו נותן לו מעות בשכר שמוציאן ומכניסן על כתיפו מעלין: עם אמו. דליכא טרחתא לאפקוי ולעילוי לפי שנמשך אחר אמו וצלא עמל ומזון כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך להעלות לו שכר כחף: ואפילו במקום שנהגו להעלות. לעגלים וסייחים הנישומין לצדס: כרבי יהודה. צעל עמו צ"ר: כרבי יוסי ברבי יהודה. צנסויבי ותותרי: נפק עלייהו שטרא. שקיצל אציסס עסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד: לא הוי ספי. לא היה מאכיל

רצית לצלל הצית דאי קציל פלגא דפקדון משום פלגא דמלוה אלא ודאי שטרע הכי מפרשי^א לנישניה שקיצל עליו איזו מהס שירצה: אי פלגא. יקבל הנותן באגרא יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כיון תרי תילתי להשתא ליכא רצית להשתא ליכא אלא מילתא מלוה דלא קיצל עליה רב עיליש אלא מילתא באחריותו וקסקיל פלגא באגרא והוה מאי דשקיל באגרא טפי ממילתא שכר עמלו לטרות שהוא עוסק בשני שלישי פקדון: א

(א) [לקמן טו:] (ב) לעיל כו. [בבב קמא מתח]. (ג) כדלקמן טט ע"א.

הנהרות הב"ח

(א) ג'ב' דנפיש טרמיה. ג"ב עיין ג"ב דף קמד ע"א:

הנהרות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מקום. ור"ח גרי"ב כו'. ג"ב וכו' גירסת ר"ף ור"א"ש ופ"ס: [ב] ש"פ א"ב כו'. ג"ב פי' בתוספת ה"ל"ש לטענת הנותן אצל הטור פי' לטענת המקבל ועוד פי' הטור דשכר כחף מה שמולין המקבל צל פסע למטר בשוק נותן למקבל וכו' כ"ע (ועמ"ס רבינו מ"ד: [ג] קע"ז ס"ק מ"ד: [ד] שם ד"ה א"י וקשה כו'. ג"ב אצל דעת הרמב"ם ופ"ע כן עסקא כו' וכו' הרי"ף הוא דהבירה הוא צ"ד המקבל ודלא כהר"צ"ד שהבירה צ"ד הנותן ועמ"ס ק"ד ד"ה חד עסקא כו' וכו' הרי"ף ור"א"ש שם ופ"ס ודלא כדעתו של רמב"ם שבי לצי"ס פלגא באגר כו' וזכו הפוסקים הסכימו לג"ש וימ"ש האי עסקא פלגא כו' והרמ"ה פי' כאן שדאין היך כחזקתו בשטר אס כחזקתו דיהיב מרי עסקא למקבל פלגא באגר והפסד או הבירה לנותן ואי כחזקתו למקבל פלגא כו' למקבל (וע"ש בפ"י י"ח):

לעזי רש"י

משג"א. פירות מי חלב (רש"י חולין דף קד ק"ד ע"ב.) מי חלב המתמלח מקפאון הגזינה (ערוך ערך נסיובי).

הנהרות וצינינים

[א] יש להוסיף כוז (רש"י, וכו' ברש"י על הרי"ף ובארוי ובבב"י): [ב] צ"ל שיפסוק פ"ו שום (רש"י, בבב"י ובארוי) שיפסוק עמו לשום (או: לשום): [ג] יש להוסיף א"י: [ד] יש להוסיף גרם (בבב"י):

מו א מיי פ"ו מהלכות
מלוה ולה ה"ב ו'
וע"ש טו"ע י"ד ס' קעז
סעף ז'
מו ב מיי שם הלכה ד ועי'
בהשגות וצמח דמשה
סמג שם טו"ע י"ד ס'
קעז סעף ז'
מו ג מיי שם הלכה ו'
סמג שם טו"ע י'
י"ד ס' קעז סעף ז'
מו ד מיי שם טו"ע שם
סעף ה'
ז ה מיי שם טו"ע שם
סעף ו'
זא ו מיי שם טו"ע שם
סעף א בה"ה'
זב ז מיי פ"ו שם הל' ו'
ועי' בהשגות וצמח
סמג שם טו"ע י"ד ס'
קעז סעף ז'
זג ח מיי שם פ"ו הל' ה'
ופי"א מהל' מבינה
הל' יא סמג שם ופי' סג
טו"ע י"ד ס' קעז סעף
א וטו"ע ח"מ ס' ח
סעף ו'
נד ב מיי פ"ו מהל' מלוה
ולה הלכה ה ופי"א
מהל' מבינה הל' יא סמג
שם טו"ע י"ד שם
וטו"ע ח"מ שם סעף ו':

ליקוטי רש"י

בה יי הן ובה יי
דביהו. פסק על פירות
והניע זמני למוכר ובה
וחשבו ואין לו מקבל
הימנו הדמים כשער של
עכשיו דמה לו מקבל הן
עמנו מלוה לו דמיין ולעיל
סג בד"ה רש"י.

והלכתא כרב חמא. אור"ח להלכתא נמי כר"י בערשא מדקאמר
לקמן (דף סח.) לית הלכתא כטורשא דפפונאי^א מכלל
דנהגך הוה הלכתא והא דנקט הכא הלכתא כרב חמא לא אתא
לאשמועינן אלא לאפוקי דרב פפא ויהיו טעמא דר"י לא שרי אלא גדל

קך אכל רב פפא ורב חמא איירו
אפילו גזק או כשהשער קצוע דהוי
קצק ורב פפא אשמיא דרב נחמן
קאי דשאני הכא דקך לה ולא גרסי'
במילתא דרב פפא טרשא דדי ודאי
שרי דמשמע ליטא דודאי דיותר שרי
מדרב נחמן אלא גרסינן טרשא דדי
שרי ואי גרס ליה איכא למימר
לסבדא דרב פפא דלא אזיל צמר לוקח
שרי טפי אכל לפי האמת דרב נחמן
שריא ודרב פפא אסור וכן פסק רב
האי גאון בשער מ"ז דהלכתא כטורשא
דרב נחמן^א אך פירש טרשא דר"י
בע"ה ממה שאנו מפרשים:

רב הונא אמר מוכר אוכל פירות
כו. ולא רעו לפרש לוקח אוכל
פירות וכדאמר ליה ארעא קנויה לך
מעכשיו וזווי ליהו הלוואה גבך
דבצמחן דלמחני קיימי דקמני
הנא מעות ועול את שך ומשמע
לבו ועול את שך זכי את שך וקני
מקחך דע"י שגלת מעות קני מעמה
או למפרע ולא משמע להו טול את
שך שכר קניית אלא שבחורת
משכון נשאר צדו: **לא** תמכרם
א"א יי בדמים ה"הו אבוד. מה
שפירש צקונטרס פסק לו דמיס
מועטין להוסיף על מעות הללו
להעמידה צדו אלא צל המוכר משום
דלא אורחא דמילתא הוא שימחול
לו לגמרי צדמי הלוואה דלמה יעשה
כן דטוב לו שמהא צמורת משכון
שיפדה ממי שירצה וצחנס פירש כן
דנלאו תוספת דמיס פוסק עמו
להצמיחה צדו אם צל למוכרה
דכשידחוק ארזו מלוה מעמתי ע"כ
יהא זקוק לפדותה או למוכרה ור"ח
אמאי אסרין הכא והא תנן^א לקמן
(ד' סה:) הלוה על שדה וא"ל אם
אי אתה נתן לי מעכא ועד ג' שנים
הרי היא שלי הרי היא שלו ומסתמא
איירי צלוקח צפחות משיה וכן משמע
בגמרא (לקמן טו.) דקאמר לאחר נתן
מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו וי"ל
דלמאי דמוקי לה^א (ה) מעכשיו א"ש
דלא הויה הלוואה ואפילו למאן^א דמוקי
לה צלל מעכשיו מ"מ התם הלוה היה
יכול למוכר מן השדה לאחר כנגד
המלוה וליקח לעצמו המותר וכשהוא
מניח לו כולה אינו עושה משום רבית
אלא מילתא בעלמא הוא דעבד (מלוה לגביה^א) שמחל לו צחנס:
לכשיהיו יי מעות החוזרים יי אבוד. דלא כרבי יהודה ולא דמי
למשכנתא צלל נכייחא (לקמן ד' טו:) דהכא אם לא יפדה
אין זה מלוה אלא מוכר אכל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או
זורשיו אכל כלא נהי דהוא יכול לפדות זורשיו אין יכולין לפדות:
פטומי

והלכתא כר' אלעזר. לרבית קלוזה יולאה דיינין: **מתני'** ה"ג
במתני' מוכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי
שתראה הנה מותר המעות שעליך וטול שדה שך: אבוד. לעשות
כן ודוקא דאמר ליה לבי מיימית מותר המעות שך מעכשיו לפיכך
אסור לעשות כן אלא יאכל מוכר

פירות צמחן כך לכשיביא זה המעות
נמלא שהשדה קנויה לו מיום המכר
וזה אכל הפירות צמחן צמחנת
מעמתי ואם יאכל לוקח פירות
מעכשיו שמה לא יצא מותר המעות
ויחזיר לו זה מה שקיבל ונמלא שלא
היתה שדה קנויה לו דהא לבי מיימית
קני מעכשיו אמר ליה והא לא אימי
ומעות הראשונות כמלוה צלמחא הוי
אלל מוכר וזה אכל פירות צמכרו:
גב' מי אוכל פירות. מוכר וקבל
מקצת מי אוכל פירות צמחן כך:
מוכר אוכל פירות. לקמיה מוקי לה
שפיר כדמפרש ולא פליגי כו':
מש"שין. מפוקדין ארזו^א צד שליט
אם יגמור מקחו יתנס ללוקח ואם
לא יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול
פירוטיו: הא דאמר ליה לבי מיימית
קני. מוכר אוכל פירות שאין השדה
קנויה לו אלא מכאן ולהנא ועד
השתא דידיה אכל: הא דאמר לבי
מיימית קני מעכשיו. אין זה אלא
תנאי שאם יקיים תנאו יהא השדה
קנוי לו מן היום ואם קיים תנאו
נמלא שאכל המוכר פירות של לוקח
עד עכשיו צמחנת מעמתי:
תני רב פפא. ולא היה מפורש
במשנה ממי שניהן מותרין וממי
אסורין ופי' רבא מסבדא: קני
מהשתא כשיעור זוז. והשתא לבי
מיימית קני זה אוכל פירות קרקע
המגיע לדמים שנתן והמוכר אוכל
השאר: לבי מיימית קני. הכל מעכשיו
שניהם אסורין כדפרשית לעיל: לבי
מיימית קני. עד דמיימי שדה של מוכר
הוא: קני מעכשיו וזווי ליהו הלוואה
גבך. כיון דלקנייה מעכשיו הרי היא
של לוקח ואם יאכל מוכר פירות
צמחנת המעות ישתא מוכר: צד
אחד. דלמא אחי לדי רבית דלמא
לא אחי כיצד אם מוכר אוכל ולא
גמר לוקח מקחו אין כלא רבית גמר
יש כלא רבית הלכך דלא כרבי יהודה
אכל סיפא קמני^א מוכר מותר ולוקח
אסור לוקח מותר מוכר אסור אפי'
רבי יהודה מודה דהמס ודאי איכא
רבית דכי אמר ליה לבי מיימית קני
אין לו עכשיו זה כלום ואפילו גמר
הלכך פירי דהשתא אכל הן אללו

והיכא דאמר ליה קני מעכשיו וזווי ניהו הלוואה גבך הרי קנויה לו
מעכשיו ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית: משכן י' בית. כרייתא
היא: בדמים ה"הו. פסק לו דמיס מועטים להוסיף לו על מעות הלוואה
להצמיחה לו אם צל למוכרה: צד אחד. האי נמי דלמא לא אחי
לידי רבית דלא ירעה למוכרה לעולם ולרבי יהודה אם ירעה
למוכרה מותר לזה לקבלה צדמיס שפסק דמתחילת התנאי צד
מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החוזרים לי וטול
מעתיך: אבוד. דנמלא שאין זה מוכר וכשאכל פירות שכן מעמתי עומד וטול: לבי מיימית קני מעות החוזרים יי אבוד. דלא כרבי יהודה ולא דמי
למשכנתא צלל נכייחא (לקמן ד' טו:) דהכא אם לא יפדה
אין זה מלוה אלא מוכר אכל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או
זורשיו אכל כלא נהי דהוא יכול לפדות זורשיו אין יכולין לפדות:
פטומי

פטומי

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) לעיל סה: סמג וי' ו'
(ב) לעיל סג: (ג) לעיל
סג. וי"א (ד) לקמן טו
ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא וכו'
וי"ל דלמאי דמוקי לה
דא"ל קני מעכשיו א"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה
והלכתא. אך פירש
כו' י"ב שפי' כעין
טרשא דר"ש משתי
כשער של יסין ופריך
ממתני' ומשני דכאן לא
קך אלא כמו שיהיה השער
או ושמא לא יתייקר או
ודקאמר שם מעכשיו כו'.
ודעת הרמב"ם והרמ"ן
דעת הר"ף ועי'
מלממות ועי' הג"א ד"ה
אפילו:

הנהגות וצינוני

[א] מהרש"ל מוחק זה
(גליון: [ב] ציל ארת
(באה"מ. וכו' בכת"י):
[ג] ציל דקתני (רש"י)
וכו' בכת"י: [ד] ציל
ברב"א (גליון) ועי'
מהר"ם ש"ף: [ה] פי' הא
דרב פפא (גליון):
[ו] והא דא' תנן
במתני' הלוהו, כצ"ל
(גליון) וכתב הרש"י
דחב"ב "לקמן" ציל
להלך, דלמאי דמוקי
לה (צ"ל): [ז] ציל
במשכשין (גליון):
[ח] ציל "אמאי (בייש,
וכו' בכת"י): [ט] ציל
לגבי פ"ה (גליון):

הקדמת בעל "קצות החושן"

אשתחזה לאלהי קדם. רוכב בשמי שמי קדם. יושב הכרובים מלכי מקדם. הגדלת הסדך עלי צעיר רודם. למען אבותי אשר התהלכו לפניך בתמים. יראוך עם שמש ולפי ירח דור דורים. בעצתך תנחני. ברעב זנתני. עקרב הצלתני. מדבר מלמתני. ומחלאים רעים ונאמנים דליתני. כל אלה ראתה עיני. יסור יסרני. ולמות לא נתנני. ולנצח אל ימשני. לא בצדקתי ובושר לבני. כי אם בזכותא דידהו ובזנות אבא מארי מרי' דעובדן וחד מבני עליה אדמו' מוהר"ר יוסף הכהן זלה"ה ויוריני מדרכיו, לילך באורחותיו, לשמור את הדרך עין חיים:

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתני בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כי יצפנני בסוכו. בזוהר בראשית ר"ש פתח ואשים דברי בפוך כמה איתלי' לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא ולילא בגין דקב"ה ציית לקליהון דאינון דמתעסקין באורייתא כו' על ידא דההוא דאשתדל עביד רקיעא חדא. תנן בההיא שעתה דמלה דאורייתא אתקדשת מפומי' דבר נש ההיא מלה סלקא ואתעתדת קמי' דקודשא בריך הוא וקב"ה נטיל לההוא מלה ונשיק לה וכו' והוא קרי לון שמים חדשים שמים מחודשים סתימן דרזא דחכמתא עלאה וכל אילין שאר מילין דאורייתא דמתחדשין קיימין קמי קודשא בריך הוא וסלקין ואתעבידו ארצות החיים כו'. אמר ר' אליעזר מהו ובצל ידי כסיתוך אמר לי' בשעתא דאתמסר אורייתא למשה אתו כמה רבוא דמלאכי עלאין לאוקדא לי' בשלהובא דפומהון עד דחפא עליה קב"ה והשתא דהאי מלה סלקא ואתערא וקיימא קמי קב"ה איהו חפי על ההוא מלה וכסי על ההוא בר נש דלא אשתמודע לגבייהו ולא יקנאון עד דאתעבידו מההיא מלה שמים חדשים וארץ חדשה הה"ד ובצל ידי כסיתוך לנטוע שמים וליסוד ארץ. וזה הוא שאלתו ובקשתו של דוד המלך ע"ה, שבתני בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' הוא פנימיות התורה וסודותי, ולבקר בהיכלו הוא נגלויות התורה, ושלא יקנאון בו' אמר כי יצפנני בסוכו:

אמנם לזאת יחרד איש פן ידבר בתורה בדברים אשר לא כן ושכל האנושי לואה להשיג האמת, ובפרט כוונת התורה שרפים ואופנים לא השיגו אלקים הכין דרכה, וההוא דמשקר העונש ר"ל מבואר בזוהר היכן ההיא מלה סלקא ושתיקתם יפה מדיבורם שלא יכשלו בשונם. אך לא נתנה התורה למלאכי השרת ואל האדם נתנה אשר לו שכל האנושי ונתן לנו הקב"ה התורה בורב רחמיו וחסדיו כפי הכרעת שכל האנושי גם כי אינו אמת בערך השכלים הנבדלים:

וכבר האריך הר"ן בדרשותיו דרוש שביעי כמה שאמרו פ' השוכר את הפועלים רבה הוי יתיב אגוזאי דדיקלא וקא גרים שמע דקא מפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קדמה לשער לכן טמא ואם שער לכן לבהרת טהור ספק הקב"ה אומר טהור ומתיבתא דרקיעא אמרי טמא, אמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דהוא יחיד באהלות, וע"ש שהקש' אחר שהשיגו מהשי"ת שהיה מטהר איך טמאו הם עד שהוצרכו להכרעתו של רבה בר נחמני, וע"ש שכתב בשוב שאלה זו וז"ל כי אם היותם שספק טהור על דרך האמת היו אומרים טמא, שאחר שהכרעת התורה נמסרה להם בחייהם ושכלם היו מחייב

לממא ה' מן הראוי שיהיה טמא אע"פ שהוא כהיפך האמת שכן חייב שכל האנושי, והשאר אע"פ שהוא אמת אין ראוי לעשות מעשה כן בדרכי התורה, כמו שלא פהרו בעלי מהלוקתו של ר' אליעזר אע"פ שנתנה עליהם בת קול מן השמים שהלכה כמותו ולא נסתפק להם שהענין מאת השי"ת ואע"כ לא בשמים הוא, ולפיכך אמרו מאן נוכח רבה בר נחמני ולא באה אליו ההפרעה מן האמת כי לא נסתפקו בזה כמו שכתבנו אלא שהכריע ששכל האדם מחייב וכו', ומה שהיו הם מטמאים לא ה' רק מקוצר שכלם בערך השכל האנושי או מהתרשלים בלימוד התורה בחייהם ע"ש:

וכל הרואה זה ישתומם ולבבו יחרד, אם בני עליה שזכו להיות מבני מתיבתא העליונים לפני אדון האדונים לא השלימו שכלם שכל האנושי מפני עומק המושג וקוצר המשיגים או מהתרשלות בלימוד התורה בחייהם, ואם הראשונים כמלאכים ומה יעשו חלושי השכל כמונו אשר במרדת הזמן טרודים ובעתות הפנאי שוכן ענן העצלות עליהם בהתרפות מן התורה ידיהם ואפי' דבר קלה כמס' כלה לא ידעו השיב בתורה, או לנו מעלבונה של תורה. וכדורש י"א ז"ל ג"כ נאמין שאם הסכימו הפך האמת ונדע זה ע"י בת קול או נביא אין ראוי שנסור מהסכמות החכמים, וזה הוא ענין ר"א הגדול עם החכמים שאע"פ שנתן אותות גדולים וחזקים שהאמת כדבריו ויצאה בת קול מן השמים ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום אע"כ כשלא רצה להסכים לדבריהם נמנו עליו וברכוהו לפי שלא מסר ה' ית' הכרעת ספיקות התורה לנביא ולא לבת קול אלא לחכמי הדור וכו', ומפורש עוד בתמורה שאין צריך לומר שאין ראוי שימשך אחר הנביאים הפך הסכמת החכמים אבל ג"כ אם יספקו החכמים בדבר מה אין לנו שנקח ביאור הספר ההוא ע"פ נביא אבל יותר טוב שישאר הדבר בספיקו, שאמרו שם בימי אבלו של משה נשתכחו וכו' ואמרו לו ליהושע שאל ואמר להם לא בשמים הוא ונאמר עוד שם שעמדו עליו כל ישראל ואמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורד' במלחמה עיין שם:

ובזה יובן הא דא' בזוהר מחידושי אורייתא דבורא ארץ חדשה, ומי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו וחדש דבר מעתה, והכל ברא הקב"ה חוץ מן הישקר שבני אדם בודים מלבן ומאן דמשקר ח"ו אין זה חידושי תורה והאמת כבר הוי, אבל הקב"ה בחר בנו ונתן לנו את התורה כפי הכרעת שכל האנושי אע"פ שאינו אמת, וא"כ המתחדשין הוא חידוש גמור קצות החושן עם נתיבות המשפט <מהזרות הרב רומנו> - א / ה, אריה ליב בן יוסף הכהן - לורברבוים, יעקב בן יעקב משה | עמוד 126 | צרפת

בבא מציעא דף סח

רק שיה' אמת בהכרעת שכל האנושי, וזו שהראה הקב"ה למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כי נתחדשו הדברים על פי התלמיד המחודש:

ובמדרש בראשית רבה אמר ר' סימון בשעה שרצה הקב"ה לברוא את האדם נעשו מלאכי השרת כתות כתות מהם אומרים יברא ומהם אומרים כו' שנאמר חסד ואמת נפגשו, חסד אומר יברא שכולו מלא חסדים ואמת אומר לא יברא שכולו מלא שקרים כו', מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכה ארצה שנאמר ותשלך אמת ארצה, אמרו לפניו רבש"ע אתה מבזה תכשיט שלך אמר הקב"ה רצוני שתעלה אמת מן הארץ. והיינו משום דידוע דשכל האדם יראה להשיג האמת בהיותו בארץ שורשו ולזה אמרו אתה מבזה תכשיט שלך, כיון שעיקר הברואה עבור התורה והאדם בשכלו האנושי מהנמנע להשיג האמת האמיתי וכאשר יתנהגו העולמות כולם מעלמא ועד עלמא ע"פ תורת האדם ולא יהי' ע"פ האמת הרי אתה מבזה תכשיט שלך שחותמך אמת, ועל זה השיב הקב"ה זהו רצוני שתעלה אמת מן הארץ והאמת יהי' כפי הסכמת החכמים בשכל האנושי ולשכון כבוד בארצינו, וע"ד שאפרש בסמוך האמנתי כי אדבר. וזו היא ברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת שיהי' האמת אתנו והיי עולם נטע בתוכינו. לפי מה שהקשה בר"ן שם כיון שיש לכל מצוה כח להחיות חיי עולם ובעביר' להמית מיתת עולם א"כ אם הרופאים יסכימו על הסם המזיק שהוא טוב ומועיל וכי מפני זה לא יעשה הסם שלו ויזיק אם בטבעו להזיק, וע"ש שכתב כי בסוגלת כח המצוה הזאת אשר אנחנו שומעים לדברי החכמים יש בה כח להחיות גם אם אין מכוונין האמת וע"ש לשון הר"ן. וזה שאנו מברכין שנתן לנו תורת אמת שיהי' האמת אתנו, ושמא תאמר אם אינו אמת יזיק ח"ו לזה אנו מברכין והיי עולם נטע בתוכינו ומתוכינו יפרה וירבה חיי עולם. וכבר אמרו בגמ' לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבע"פ שנאמר כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל, והוא כריתת ברית והאהבה הנפלאה שנתן לנו תורה שבע"פ במתנה גמורה ממדבר מתנה כפי הכרעת החכמים. ואמרו בש"ס תורה רובה בע"פ ומיעוטה בכתב שנאמר אכתוב להם רובי תורתו כמו זר נחשבו, והיינו דאם היה הכל בכתב מאת ד' עלינו השכיל אנחנו כמו זר נחשכנו כי מה לשכל האנושי להכין בתורת ד' אבל בתורה שבע"פ משלנו הוא:

ואפשר לומר כמה שאמר דוד המלך ע"ה אתה לך לפני ד' בארצות החיים, אך שכל האנושי לואה להשיג האמת ומאן דמשקר הדברים הולכים למקום שהולכים ר"ל, לזה קאמר האמנתי כי אדבר כי התורה ניתנה עפ"י הכרעת שכל האנושי והאמת והאמנה כי אדבר ועל דיבורא דידן קא סמיך בעה"ב. והיינו פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה משום התורה שבע"פ ניתנה כפי הכרעת החכמים אעפ"י שאינו אמת ונקרא תורת חסד וכדאי' בש"ס אם חסד אינו אמת. ומ"ש בזהר העונש מאן דמשקר במלין דאורייתא, ע"ש ז"ל הא דלאו אורח' ארחי דאורייתא וקדש מלין דלא ידע על בוריין כדקא יאות ההוא מלה סלקא ונפיק לגבי האי מילה איש תהפכות וכו' ע"ש, היינו מאן דלא ידע אורחי דאורייתא אבל מאן דאית לי' ידיעה באורחי דאורייתא דהיינו שרואה כמה פעמים שכיון אל דברי הראשונים דאינון קשוט ואורייתא דלהון קשוט לזה ראוי לחדש כפי שכלו וכחו:

והגם מיעוט ערכי ידעתי ואיש כמוני לא היה ראוי לילך בגדולות ונפלאות, אך אמנם ידוע כי נפשות בית ישראל מן התורה נאצלות ולולי החומר המעכב לא היו פוסקות מדברי תורה אפילו שעה אחת, ולזאת בודאי אינו ראוי לגזול ממנו את אשר כבר עשתה בחפץ כפי' ואל תגזול דל כי דל הוא, וכבר אמרו חז"ל אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, והרמ"א בסוף הגהותיו לא"ח כתב כמה שנכנס לחיבורו ז"ל והנה אמרו בסוף פיאה כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל שפוך דמים הרי קמן שאין טוב לאדם להיות תמיד מן הבישנים ואם בצרכי גופות כך בצרכי נפשות על אחת כמה וכמה ע"כ. והרבה יגעתי בחיבורי זה ובדרישות חקרתי ובבדיקות בדקתי אחר כל מקור וחוצב ההלכה בתכלית העיון. ואחר שיצא לאור עולם ספר אורים ותומים וראיתי שהגאון המחבר הפליא לעשות עברתי על קונטרסים שלי וכל מה שמצאתי מהן בספר הנז' העברתי קולמסי עליה. ואגב עיוני הצצתי בו בין החרכים וראתה עיני בדברים הנוגעים לעיקרא דדינא אשר לבני לא כן ידמה. וכל כה"ג ראיתי להזכיר טעמו ומעמא דידי והרואה יבחר. וראיתי לקצר בהרבה דברים שסמכתי על המעיין ומה שנוגע אל קו הפלפול לא הבאתי על מזבח הדפוס, ומעט על דרך הפלפול בדברים הנוגעים לדינא הוא כי חידושי תורה ראוי להיות מהודר ומסולסל כדכתיב סלסלה ותרוממך ואמרו בש"ס לא הוי ידעי רבנן מאי סלסלה עד דהוי שמעי אמתא דרבי דחזי' להאי גברא דקא מהפך במזי' (א"ל) עד מתי אתה מסלסל בשערך, היות חידושי תורה ממקום גבוה מעל גבוה מכמין דרישא דמלכא על כל קוץ וקוץ תלין של הלכות ראוי להיות מסולסל וקב"ה חדי בפלפולא והיינו סלסלה בחידושי תורה ותרוממך: וקראתי שם החיבור הזה קצות החשן על שם עניינו וגם כי חידושי תורה

מקוצותי תלתלים כנוז:

והנה בזמן עסק הדפוס היטיב לעשות עמי אחי החכם השלם טובייני דחכימי מוהר"ר יהודה הכהן ש"ן שתקע אהלו בק"ק לבוב כל ימי משך הדפוס. ראה ויספרה ויחקרה ודבר אמת והקרוב אליו יקריב על מזבח הדפוס. וכל מה שהוא מדרך הפלפול לא ירצה ועלי' דידי' קא סמיכנא הפליא עמי חסדו. בנפשו וגופו ומאודו. יהי' ה' מגן בעדו. ותחי כזית הודו. הנה כי כן יבורך גבר מחותנו הגביר הנגיד והטפסר הרבני מוה' בנימין יצ"ו מק"ק נאדבורנא. אשר אורני עוז ישע בסך

מסוים להחזיק ידי לקרבה אל המלאכה. אתה ה' תברכהו ותנשאהו על גפי מרומי הצלחות. בשובע שמחות. עם זרעו זרע קצות החושן עם נתיבות המשפט <מהזרת הרב רוזמן> - א / הטר, אריה ליב בן יוסף הכהן - לורברבוים, יעקב בן יעקב משה [עמוד 126] צר החכמה

בבא מציעא דף סח

ברך. וביחוד חתנו הוא בן אחי הנ"ל היניק האברך. יקר הערך. המופל' מוהר"ר יוסף מרדכי הכהן. פאר יכהן. יאריכו ימים ושנים. עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים. ויקוים בהם ברכת כהנים. א"ס: ולמען שלמות מלאכת החיבור הזה ומעשהו הצבתי בסופו קונטרס הספיקות אשר טפחה ידו וימינו של אחי. ריה ניהוחי. טוביני דחכימי מוהר"ר יהודה הכהן ש"ן הנ"ל בעניני ספיקא דממונא אשר בכל יומא האי שמעתתא בפומן תנייתי להני כללי דכיל יהודה אחי כי היטב לראות בהן נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת:

ועתה ברוך ה' שעזרני עד כה ומה אשיב לה' ויהא רעוא מן שמיא שאזכה ללמוד מתורתו נפלאות ושיהי' נחת רוח ליוצרי בלימודי וכשיתקבלו הדברים בעיני חכמי הדור עוד חזון למועד להעלות על הדפוס חלק שני קצות החשן וספרי ש"ש ושאר חידושי. והערב נא ה' אלקי את דבריני בפיות עמך ישראל וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו וודעי שמך ולומדי תורתך לשמה ודבר נביאיו ישרים ואתם כהני ה' תקראו והי' הנותר בציון וגו'. וקרן ישראל תצמי"ח. אריה באמ"ו המנוח מוהר"ר יוסף הכהן זלה"ה

אלה דברי החכם השלם הרב מוהר"ר יהודה הכהן אחי הרב המחבר נר"ו:

עפ"י נגדי ישרו. ירא ה' והולך בישרו. אחי מורי ומאורי אור הנערב. כי יתן אומר מבשרות צבא רב. לי נאה לברך. בכריעה ושפל ברך. ולתת הודאות. לאדון הנפלאות. על כל הטובה הזאת שגמלהו. ומתורתו הקדושה נפלאות הראהו. כי אחי עצמי ובשרי הוא. ואף חכמתו עמדה לי כהלו נרו על ראשי. ישמח לבי ותגל נפשי. אירו עיני כי מעמתי בקצהו. ותקח אזני שמין מנהו. מה נכבד היום מגוית הארי דבש נרדה. גדול שמו בישראל ונודע ביהודה. לו זרוע עם גבורה לישא וליתן במלחמת התורה. הן ערך שולחן כמעגלי צדק. וכמעוזו יחזק כל בדם. כפלפול עצום ורב להושיע. מצור דבש ישביע. אמרותיו מהורות חדודות והדורות. קווצותיו תלתלים סדורות. הכי ק"ש קצות החשן. נחת שולחנו מלא דשן. ענבים בשלות יין ישן. ותירוש פלפולו משמח אלקים ואנשים חכמים וגם ישרים נכבדות מדובר בהן. ערכים לשומעיהן. ונחמדים לרואיהן. מה נמרצו לחיך אמרותיו. מעידין בו קורות ביתו ורהיטותיו. כל אבן יקר מרבותינו הראשונים ז"ל שם יסודותיו. מהם יתבונן. ובצלם יתלונן. וכליותיו ישתונן. לגלות בספוני טמוני מצפיניהם. ולפענח סודות המודות שבכתי גנויהם. אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם. וזהו כל פרי מעללו. כמעט שלא הניח דבר מדבריהם אשר לא עמל בו ולא גדלו. ולא קרן זוית שחורה מונחת בקרבנו. אשר לא נשתטח בו. ומהני כוכבים המאירים דבעו שבוחי. שמעתתי' ידדי' מימלא רווחי. ותרבינה פארותיו. חן הוצק בשפתותיו. פה מפיק מרגליות יאמר זה. מדשן שולחנו ירוון שמן ורזה:

והנה חבלי עבותות אהבת המחבר. אחי מורי ה"י מעיין המתגבר. מכיתי משכוני. והלום בית הדפוס הביאוני. לפקח בעניניו. ולעמוד על צפוניו. להרים מכשוליו ולהסיר בדיליו. לא שקמתי ולא נחתי עד שת"ל בכי טוב גמרתיהו. לפי שראיתי שדבר זה לא הי' בכוחו לבדו עשוהו. והמו מעי לו בזכרי העמל והיגיעה שהיו לו בו רבות שנים. וגם לילות שם כימים. הא למיגמר הא למיסבר העמיק בעיונים. וגם ידעתי את נפשו וגודל תשוקתו. להפיץ חוצה מעייני חכמתו. כי כן דרך כל משכיל ותאזה להודיע לזולתו. מכל מה שישגי וישכיל מעוצם בינתו.

והרב מוהר"י מוסקאטו ז"ל כתב שאם הי' אפשר לאדם עלותו השמימה לראות בצבאות מעלה שדרם וישרם לא הי' מתענג בהשגתו עד שובו הנה לספר לחביריו את המראה הגדול ההוא ולהם יתן אומר המבשר צבא רב הגופים היקרים ההם עם פלאי פלאות נעשו במלאכתם הכי נכבדת ע"כ. ורבינו יונה ז"ל בפ' אין עומדין כתב ז"ל כשהדברים טובים בעיני האדם יש לו חשק לאמרם ומתוך שרואה אותן נאותין אינו מבקש עת ראוי שיצא מפיו כל דבר ודבר על אופניו ואומר אותם לפעמים בלא עתם ואין מעלתם ניכרת ע"כ כל זה ברעיוני העליתי. וראיתי שמים רבים לא יוכלו לכבות אש השתוקקת הזה אז אמרתי. מצוה שבאו לידי אקיימנה. אחזתי' ולא ארפינה:

ואשא ידי אל שמים. בפרישות כפים. ימים על ימי אחי הרב המחבר יוסף ושנית חיים. בתוספת מרובה מנה אחת אפים. ויזכהו להפיץ רובי תורתו על פני חוץ. כי טוב פרוי מחרוץ, המשכיל על דבר אמת בו ירוץ. בפרט זה החלק השני מקצות החשן, בו ישאב מים בששון. ויאיר בו כל אישון. כי בחלק הראשון כבר תלה בו ידים מדברי סופרים. אריות עם כפירים. המאירים כספירים. לא כן החלק השני שבו אספו הכוכבים נגהם, אמרותיו יזהירו ויצהירו כאבני מילואים ושוהם. ולא ימוש ספר התורה מפינו ומפי צאצאינו ומפי כתבם. וללמוד וללמד לשמור ולעשות דברים ככתבם. שמע ה' קול יהודה באמ"ו המנוח מוהר"ר יוסף הכהן זלה"ה.

מגיד ----- קסה

וזוהו 'אילו קרבנו לפני הר סיני', שאכן היינו מקבלים את התורה, ושומעים את דיבורו של הקב"ה עם משה, אך 'ולא נתן לנו את התורה', שלא היינו זוכים שהדיבור יהא עמנו ומוסב אלינו, בבחינת פנים אל פנים דבר ה' עמכם, דיינו.

ג. ויש שפירשו המכוון כאן, 'ולא נתן לנו את התורה', היינו שהיינו מקבלים את התורה כפי שהיא מוכרעת בעליונים, ולא היתה ניתנת להיות שלנו, ולהיות נמסרת להכרע דעת התחתונים. והיינו 'ולא נתן לנו'.

מעיקר נתינת התורה שהיא תלויה בהכרעת דעתם של חכמי התורה

והיינו, כי מעיקר נתינת התורה לישראל, הוא הכלל שלא בשמים היא, שהתורה ניתנה על דעתם של חכמי ישראל. ואף שהתורה היא אלקית ושמיימית, היא תלויה בהכרעת השכל האנושי של חכמי ישראל, והכרעת דעתם לפי גדר התורה ומה שנקבע על ידם, הוא תורה ממש.

זוהו הוא מטבע הברכה "ונתן לנו את תורתו", שמסר את התורה בידינו (ויעויי בארוכה בדרשות הר"ן, הדרוש החמישי). וכן אמרו במדרש (שמו"ר לג א) "אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה", ויעוי"ש במפרשים שפירשו דבריהם ז"ל בכמה אופנים. ויש שביארו, שהוא מחמת מה שהכרעת התורה נמסרה להכרעת החכמים, וזו היא בחינה של 'נמכרתי עמה'.

וכפי הנודע כי זו היתה טענת המלאכים שאמרו 'תנה הודך על השמים' (יעויי בגמ' שבת פח:), והיינו שתבעו שאף אם יקבלו ישראל את התורה, עדיין תהא הכרעתה מסורה בידי העליונים.

ויעוין במדרש (שמו"ר ריש פכ"ח) "ומשה עלה אל האלקים, הה"ד 'עלית למרום שבית שבי' (תהילים סח יט), מהו עלית - נתעלית, נתגששת עם המלאכים של מעלה וכו'. שבית שבי, בנוהג שבעולם הנכנס למדינה נוטל דבר שאין עין בני המדינה עליו, ומשה עלה למרום ונטל את התורה שהיו הכל נושאים עיניהם עליה וכו'", יעוי"ש בארוכה כל המשא ומתן של משה והמלאכים. ויעוין בספר 'יפה תואר' למוהר"ש יפה, שהאריך טובא לבאר כי כל הענין הזה הוא מחמת הך מילתא, שהתורה האלקית מיתלא תליא בהכרעת החכמים.

וכן כתב הגר"א בפירושו לשה"ש (ג יא) וז"ל "והוא כי אמרו רז"ל (ברכות ה.) 'בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמח, שנאמר (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו'".

קסו ~~~~~ הגדה של מסח ◊ זאת ליעקב

"וקשה, שאין המשל דומה לנמשל. דבשלמא בבשר ודם המוכר עצב שאין לו אותו חפץ שמכר, אבל כאן גבי תורה ל"ש עצב להקדוש ברוך הוא, דהא אפשר לו ג"כ לעסוק בתורה".

"אבל הענין הוא, שהקדוש ברוך הוא שנתן כל התורה לישראל, אף שעוסק בתורה אומר הלכה בשם בשר ודם, כענין 'אליעזר בני אומר פרה' וכו' (ילקוט פ' חוקת רמז תשנ"ט), ואינו מחדש בעצמו, כענין רבה ב"נ שהכריע טהור (ב"מ פו.). והענין שהעליונים צריכים לתחתונים, כענין האב שאינו יכול להוליד בלא האם, רק האב מזריע טפה שבו כלל כל האדם הנולד, ואח"כ במעי אמו נפרטים צורת האיברים וכו', וכן ענין התורה שלא ניתן לנו כי אם החומר, והצורה נשתנית כפי עשיית הפועלים, שהם הת"ח וכו'", עכ"ל.

ד. ויש לומר עוד, במכוון בענין זה של 'קרבנו לפני הר סיני'. דהנה איתא בילקוט (ישעיה מג, ויתרו רמז רעא) "ואתם עדי נאום ה' ואני א"ל, תני רשב"י אם אתם עדי אני א"ל, ואם אין אתם עדי כביכול אני א"ל". ומבואר כאן, שהקב"ה העמיד את כנסת ישראל ומינה אותם שיהיו עדים עליו, ויגידו עדותו לעיני כל באי עולם. ואמר להם כביכול, שאם אתם עדי אני א"ל, ואם לאו - מה שאין הפה יכול לדבר [והגדת עדות זו מתקיימת ע"י קריאת שמע ושמירת שבת, ראה בהרחב דבר מש"נ בזאת ליעקב שמות כ ח].

בעמידתם על
הר סעי ראו
ישראל בעיניהם
את ייחודו
יתבדך ונעשו
עדים על כן

והנה בכל עדות, מלבד עצם הגדת העדות, יש את שעת ראיית העדות, שאף היא חלק מהעדות, וכבר ע"י הראיה חל עליו שם עד, וכדכתיב (ויקרא ה א) "והוא עד או ראה או ידע". וכמה דינים נקבעים בשעת הראייה, וכמו שיש מן הראשונים שביארו גדר דין 'תחילתו בפסול' הנקבע בשעת הראיה, דהוא מחמת שכבר אז חל עליו שם עד, ולכך נפסלת כל עדותו מחמת דין 'בטלה מקצתה בטלה כולה' (יעו"י בשיטמ"ק ב"ב מג). וכן מצינו שיטה בראשונים, כי הפסול של 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול', הוא אף בשעת הראיה. וכן עוד כמה הלכות כיוצ"ב נקבעים בשעת הראייה.

נתבונן מעתה, אימתי היתה שעת הראייה של ישראל, שעל ידה נקבע עליהם שם 'עדים', והוחל עליהם מה שנאמר 'אתם עדי נאום ה'! הוי אומר, בשעת מעמד הר סיני, שעל אותה שעה הוא אומר (דברים ד לה) "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", וברש"י כ' "כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי" [ויעוין בספר שערי הרמח"ל (בהקדמה למאמר הויכוח) הרחבת דיבורים בדבר הגילויים הנוראים של מעמד הר סיני], וכלשון הרמב"ם (פ"ח מיסוה"ת ה"א)

ביאור הגר"א

מקור

תורה, שאמרו נעשה ונשמע²⁵³. וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש, כמ"ש חז"ל²⁵⁴.

פירוש ב (יא) צאנה וראינה כו'. עתה אומרת לרעותיה²⁵⁵: צאניה וראינה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו, והוא יום חיתונו²⁵⁶, [ויום החתונה²⁵⁷] אז הוא שמחת לבו²⁵⁸. והענין, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, שאל רבי שמעון בר יוחאי את (ר"י) [רבי אלעזר] ברבי יוסי, מהו 'בעטרה שעטרה לו אמו', משל למלך שהיה לו בת והיה מחבבה וקראה בתי, לא זו מחבבה עד שקראה אחותי, לא זו מחבבה עד שקראה אמי כו'. והוא, כי אמרו רבותינו ז"ל²⁵⁹ לא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם שמוכר חפץ לחבירו המוכר עצב כו', אבל הקב"ה אינו כן, נתן תורה לישראל ושמח כו'. וקשה שאין המשל דומה לנמשל, דבשלמא בכשר ודם המוכר עצב שאין לו עתה אותו חפץ שמכר, אבל כאן גבי תורה לא שייך עצב להקב"ה²⁶⁰, דהא אפשר לו גם כן לעסוק בתורה. אבל הענין הוא שהקב"ה שנתן כל התורה לישראל, ואף שעוסק בתורה אומר הלכה בשם בשר ודם²⁶¹, כענין אליעזר בני אומר פרה כו'²⁶². ואינו מחדש

לתורה הוא נעשה גם בחינת אם לקב"ה. (אמו"ר שליט"א) 253 עיין פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות מ, לח: "ביום חתונתו - ביום מתן תורה, שאמרו נעשה ונשמע, והקדימו נעשה לנשמע כסוד מלאכי השרת, שנאמר [תהלים קג, כ] 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו'. וצ"ב מהו הענין המבואר בפסיקתא ובדברי רבינו, שהטעם שנקרא מתן תורה יום חתונתו, הוא כיון שאמרו בו נעשה ונשמע. ויתכן לבאר עפ"י מש"כ הגרי"ז בפירושו עה"ת משפטים: "והנראה דפירושא דנעשה הוא עשיית המצות ונשמע פירושו קבלת הברית, כמו שתרגם אונקלוס נעביד ונקבל". והוא מפורש ברמב"ן ויקרא כה, א: "וכשקבלו על נפשם נעשה ונשמע אז נכרתה הברית". ומבואר דאמירת נעשה ונשמע הוא קבלת הברית עם הקב"ה, ולכן באמירת נעשה ונשמע נעשה יום חתונתו, דחתונתו הוא כריתת ברית, (עיין סנהדרין כב, ב: "אינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי"). וע"ע בספר הברית ח"ב מאמר יג פ"ו: "שאפילו מי שמפר הברית אשר כרת לאשתו ביום חתונתו". ובאמירת נעשה ונשמע באה כריתת הברית. ועיין בעבודת

הגרשוני: "ביום חתונתו - זה מתן תורה שנתחתן עם ישראל, שעטרו להקב"ה מה שהקדימו נעשה לנשמע". (אמו"ר שליט"א) 254 עפ"י תענית כו, א: "ביום חתונתו - זו מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בניין בית המקדש שיבנה במהרה". 255 יתכן דכוונתו, לפי מה שביאר בפס"י ד'תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים, היינו האומות הנקראים בנות ירושלים, ועתה אומר לאותם בנות ירושלים צאנה וראנה. 256 הדברים סתומים ובכת"י רא"ל הגיה רבי שמואל דוד הכהן מונק: יום מתן תורה. 257 עפ"י כת"י פטרסבורג. 258 מלשון זה משמע שיום חתונתו הוא עצמו יום שמחת לבו. אמנם בסוף הדברים כתב דיום חתונתו הוא מתן תורה, ויום שמחת לבו הוא בנין המשכן, וצ"ע. 259 ברכות ה, א. 260 בס. ה: למה יעצב הקב"ה. 261 עיין להלן ו, ב: "וללקוט שושנים. פירוש, וללקוט מהם חידושי תורה, והקב"ה מסכים עמהן". 262 תנחומא חוקת פ"ח: "בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, הלכה בשם אומרה, רבי אלעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת

ביאור הגר"א

בעצמו, כענין רבה שהכריע טהור טהור²⁶³. והענין, שהעליונים צריכין לתחתונים, כענין אב שאינו יכול להוליד בלא אם, רק האב מזריע טיפה שבו כלל כל האדם הנולד, ואחר כך במעי אמו נפרטים צורת האיברים²⁶⁴. וכן מן השמים יורד טל ומטר שבו נכלל הכל, וכמ"ש²⁶⁵ אפילו דגים שבים מתברכים מן הטל ומטר, ואחר כך הארץ מוציאם למיניהם ונפרטים, כמ"ש²⁶⁶ 'אני אענה את השמים והם יענו את הארץ והארץ יענה את הדגן'²⁶⁷ ואת התירוש ואת היצהר', וכן 'והולידה והצמיחה' וכו'²⁶⁸. וכן 'זורע צדקות', ר"ל שהקב"ה זורע צדקות הצדיק שהם הכלל, ואחר כך 'מצמיח ישועות' מן הצדיקים הנ"ל. וכן 'כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל'²⁶⁹, רק אם זורעין בה היא מצמחת²⁷⁰. וכן כל עניני עולם הזה, אף שהוא סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, נתן ביד האדם הזריעה והחרישה. וכן שאר סיבות הדברים שבעולם, שאילולי הם לא יצאו הפעולות. וכן ענין התורה, שלא ניתן לנו כי אם החומר, והצורה נשתנית כפי עשיית הפועלים שהם התלמידי חכמים, כמ"ש²⁷¹ 'אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם', 'אתם' אפילו מזידין בו, 'אתם' אפילו מוטעין²⁷².

- לרבות תולדותיהם, פירוש, החכמה צוה בכח לבניה, ונמצא כל התולדות הנ"ל בכח, ואחר זה נצטיירו ויצאו כולם בבניה".²⁶⁵ דבר"ר ז, ו. 266 הושע ב, כג: "והיה ביום ההוא אענה נאום ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ".²⁶⁷ בכת"י פטרסבורג: הזרע. 268 ישעיה נה, י. 269 איוב ה, ו. 270 עיין לעיל א, ג. ושם פס' ו'. 271 ראש השנה כה, א. 272 עיין בית הלוי פרשת יתרו: "והתורה ניתנה לישראל שיהיו הם דורשים אותה וכפי שהם מסכימים ע"פ הכללים כן הוא האמת וכמו שאמרו בב"מ [נט, ב] לא בשמים היא, רק היא כמו שמסכימים ב"ד שבוזה העולם, וזהו שרצו המלאכים וביקשו שיתן להם התורה ולא להאדם ויהיה האמת כמו שהם ידרשו... דעל זה הענין קיטרגו המלאכים דרצו דכח החידוש על פי הדרש ינתן להם, ונות בית תחלק שלל דישראל נצחו להם וזכו הם בהתורה שבע"פ. ועל ענין זה תיקנו חכמים שתי ברכות על התורה בעת קריאת התורה ברבים, אחת קודם שקורא בספר תורה והיא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והוא על תורה שבכתב, ואחר שמסיים קריאתו בכתב תיקנו

שתים". וכ"ה בפסיקתא פסקא ד (ז).
263 בבא מציעא פו, א. 264 כביאורו למשלי ב, ג מהדורת הרב משה פיליפ הביא מכת"י חמדה גנוזה: "חכמה הוא השכלת המושכל בכללות והוצאת השכל מן הכח אל הפועל... ובניה הוא לצייר הדבר ולהבדיל דבר מדבר וכל דבר בפרטות, ודעת הוא המושכל, שידע את הדבר, לאחר שחכם והבין. והוא כמו לידת האדם, שהעיקר בא מטיפת האב והיא החכמה, והאם מציינת את הולד בפרטות ומבדילה בין דבר לדבר והיא הבינה, והולד הוא הדעת". וע"ע כביאורו למשלי ו, כ: "אבא ואמא הם חכמה ובניה, והטיפה באבא הוא כנסתר ונעלם, וכשבא לאמו מצטיירת שם, כן החכמה נעלמת מעין כל חי שהיא במחשבה, ובבניה היא מצטיירת ושם הוא בגלוי יותר". וע"ע ביהל אור רעיא מהימנא השמטות ח"א טו, א ד"ה פקודא דא: "אמר 'פרו' מסטרא דימינא דאב נותן הכח והפרי וזהו פרו, 'ורבו' מסטרא דאימא דשם נתגדל ונתרבה, כמשל הנאמר בזוהר, הבונה אומר לאדרכל במאמר א' והאדרכל מצייר כמה ציורין מכח האומר, וז"ש 'בראשית' - חכמה, 'ברא אלהים' - בינה, 'את'

ביאור הגר"א

והנה שלש מדרגות באדם, כשעדין לומד אצל רבו הוא במדרגת בת, תינוק יונק משדי אמו²⁷³, וכשאין צריך לרבו ולומד בחבורה, אז התורה אצלו במדרגת אחות, וז"ש²⁷⁴ אשה מספרת עם בעלה, כי התורה נקרא אשה, כמ"ש²⁷⁵ אל תקרי מורשה אלא מאורסה²⁷⁶, וכמ"ש²⁷⁷ 'והיא תשיחך', ור"ל שהיא רואה אותו ומספרת עמו, כי התורה יושבת ומלמדת עמו²⁷⁸, כמ"ש בתנא דבי אליהו²⁷⁹, אבל הוא אינו רואה אותה, ולכך אמר שהיא מספרת עמו. וכשיפוצו מעינותיו החוצה, היינו שלומד עם תלמידים נקרא אם, [ואז הקב"ה אומר הלכה משמו וקורא לו אמו כנ"ל²⁸⁰]. ועם זה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל²⁸¹ אם ברור לך הדבר כאחותו, אמור. היינו שאתה תהיה במדרגה אחות כנ"ל, אז רשאי אתה להורות [ולאסור²⁸²], אבל (לעיר) [לא מי²⁸³] שיש לו רב בעיר, היינו שצריך לרבו ומדמה מלתא למלתא ואינו הולך וכנ"ל²⁸⁴. וזהו: צאינה וראינה במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. אבל [אותו²⁸⁵] אינם יכולין לראותו רק בעטרה, כמ"ש בזהר²⁸⁶. שעטרה לו אמו. הם ישראל שמעטירין

ארוסתו דכבר ארוסה היא מסיני, כמ"ש תורה ציוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה כו', אלא שאינה נשואה עד שילמוד אותה, וכמ"ש 'אם בתורת ה' חפצו', בתחלה תורת ה' ואתר כך היא תורותו, וכמ"ש הדר אמר רבא אין תורה דיליה היא דכתיב ובתורתו". ובביאורי אגדות ברכות נו, א: "כי אם היתה ירושה לנו לא היינו צריכין לעמול בה כל כך, וכמ"ש התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, ואמרו כתר תורה מונח כו', אבל השם יתברך נתן לנו בסיני בתורת אירוסין שמיועדת לנו". 277 משלי ו, כב. 278 עיין בסנהדרין צט, ב: "מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אתר". וברש"י שם: "תורה עומלת לו - שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה מפני שאכף שכפף פיהו על דברי תורה". 279 פרק יח. 280 עפ"י כת"י פטרסבורג. 281 סנהדרין ז, ב: "אמור לחכמה אחתי את - אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומר, ואם לאו אל תאמר". 282 עפ"י כת"י אוטבה. 283 עפ"י ס. ה. 284 פס' ז. 285 עפ"י ס. ה. 286 ח"ב ק, ב: "פתח ואמר צאינה וראינה בנות ציון במלך

לומר אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו והיא הברכה על תורה שבע"פ שמסרה לנו שיהיה האמת בהתורה כפי אשר יאמרו החכמים, וזהו אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו כי היא לנו כנטיעה שמוספת והולכת חידושי תורה עד אין סוף". ועיין בשערי הלשם ח"א סימן ח: "מה שנודע ענין מאמרם ז"ל לא בשמים היא הכוונה הוא על המפתח הפותח וסוגר בה. ואבני המשקולת וכלי המדה לשקול ולמדוד בה. הנה כל זה בא משה והורידה לארץ וניתן ביד חכמי הדור הכח להכריע בה לשקול בפלס הרריה ובמאזנים גבעותיה ואין פותח וסוגר בה זולתם וכל מה שמסכימים הב"ד של מטה כן מסכימים הב"ד של מעלה. ועל זה היה בקשת המלאכים באמרם תנה הודך על השמים. על המפתח הפותח וסוגר בה. ונצח אותם משה וניתן לישראל משום ששורש נשמת ישראל הוא מאור קדושתה דהתורה עצמה אשר לעילא לעילא וכאשר שהם שרוים בגוף למטה בארץ הרי הם כוללים את כל העולמות כולם כמו התורה עצמה ולכן להם ראוי המפתח הפותח וסוגר בה". 273 ברכות ג, א. 274 ברכות ג, א. 275 ברכות נו, א. 276 בביאורו לתיקוני זוהר נב, ב ד"ה דיהבין ליה לאנתו: "אמר